
AZ EXPORTTEVÉKENYSÉG VÁLTOZÁSA MAGYAR KIS- ÉS KÖZEPES VÁLLALKOZÁSOK KÖRÉBEN

Szennay Áron⁴², Csákné Filep Judit⁴³

DOI: [10.29180/978-615-6886-01-9_10](https://doi.org/10.29180/978-615-6886-01-9_10)

ABSZTRAKT

A tanulmány a magyar mikro-, kis- és középvállalkozások exporttevékenységét vizsgálja a Budapesti Gazdasági Egyetem által 2017-ben, 2020-ban, illetve 2022-ben végzett, 3-99 főt és 50 millió forint árbevételt elérő vállalkozások körére reprezentatív felmérése (n=500) alapján. Eredményeink kvantitatív módszertant, így elsősorban leíró statisztikákat, illetve korrelációs elemzéseken alapulnak. Az eredmények rávilágítanak, hogy a vizsgált cégek fő export piacai Németország, Ausztria, Románia és Szlovákia. A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások a visegrádi országokban tapasztaltnál hasonlóan alacsony arányban lépnek a külföldre. A nemzetközi szintű értékesítés pozitív kapcsolatban áll a cégmérettel, az ágazattal és a tudatos, hosszú távú, konzervatív fejlesztések melletti elkötelezettséggel. A jövőben a téma mélyebb vizsgálatát, a jó gyakorlatok feltárását az export piacokon sikeres cégek történeteinek kvalitatív elemzése segítheti.

Kulcsszavak: mikro-, kis-, és középvállalkozások; nemzetköziesedés

BEVEZETÉS ÉS SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Az Európai Unió gazdaságának gerincét az mikro-, kis- és középvállalkozások (mkkv-k) alkotják, hisz 2021-ben ezen vállalkozások alkalmazták a foglalkoztatottak közel kétharmadát és termelték a hozzáadott érték felét (Eurostat, 2023) the EU had 31 million enterprises, employing 156 million persons. Of that total, 98% (30.3 million). Az mkkv kutatása során érdemes előbb definiálni a vizsgált sokaságot. Magyarország esetén a Kis- és Középvállalkozásokról, Fejlődésük Tá-

---

42 Szennay Áron, Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest LAB Vállalkozásfejlesztési Iroda, e-mail: szennay.aron@uni-bge.hu

43 Csákné Filep Judit, Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest LAB Vállalkozásfejlesztési Iroda, e-mail: csaknefilep.judit@uni-bge.hu

mogatásáról szóló 2004. évi XXXIV. tv. (továbbiakban: kkv törvény), illetve az annak alapjául szolgáló 2003. május 6-i 2003/361/EK bizottsági ajánlás (Európai Bizottság, 2003) az alábbi, méretre vonatkozó feltételek teljesülése esetén tekintünk egy vállalkozást mkkv-k körébe tartozónak (1. táblázat). További feltétel, hogy sem államnak, sem önkormányzatnak, sem pedig nagyvállalatnak nem lehet a vállalkozásban 25%-nál nagyobb részesedése.

1. táblázat: Az mkkv-k meghatározásakor alkalmazott kritériumok

	átlagos állományi létszám (fő)		árbevétel		mérlegfőösszeg
mikrovállalkozás	max 9. fő		max. 2 millió euró		max. 2 millió euró
kisvállalkozás	10-49 fő	ÉS	2-10 millió euró	VAGY	2-10 millió euró
középvállalkozás	50-249 fő		10-50 millió euró		10-43 millió euró

Forrás: Kis- és Középvállalkozásokról, Fejlődésük Támogatásáról szóló 2004. évi XXXIV. tv. alapján saját szerkesztés

Az mkkv szektor azonban meglehetősen heterogén, szinte lehetetlen a vállalkozások mindegyikére igaz, általános megállapításokat tenni (Szerb et al., 2021). Ugyan az mkkv-k termelékenysége, innovációs kapacitása akár lényegesen is elmaradhat a nagyobb szervezetektől, a kisebb szervezetek alkalmasak új megoldások piaci bevezetésére, niche piacok feltárására, emellett működésük gyorsabban és rugalmasabban követi le a környezet változásait. Ennek megfelelően a szakpolitika különös figyelmet fordít az mkkv versenyképességének fejlesztésére.

A nemzetközileg is sikeres, versenyképes mkkv-k jelentős mértékben járulhatnak hozzá egy nemzetgazdaság fejlődéséhez. Ugyan a téma a nemzetközi irodalomban kutatottnak tekinthető, a feltörekvő és a tranzíciós országok esetén a speciális jellemzőik következtében további kutatásra van szükség (Perényi & Losoncz, 2018). Jó példa erre, hogy ezen országok rendszerint tőkeszegények, így az mkkv-k nemzetköziesedésének egy lehetséges útját a globális értéklánchoz való csatlakozás jelentheti (Nagy, 2020).

A magyar piac korlátozott nagysága miatt az mkkv szektor cégeinek növekedésében, fejlődésében jelentős szerepe van a nemzetköziesedésének. A vállalkozások nemzetköziesedése többlépcsős, összetett folyamat, amely kezdeti fázisának tekinthető a cégek export és import tevékenysége (Duelfer–Joestingmeier, 2011). Az export/import tevékenységen túl a külpiacokon való megjelenés formái a licenc-franchise, kereskedelmi képviselő, vegyesvállalat és a teljes tulajdonú cég (Blahó et al., 2021). A mkkv-k esetében a nemzetközi jelenlét vizsgálata szempontjából a külpiaci műveletek legalapvetőbb formája, az export tevékenység vizsgálata indokolt. Máté és szerzőtársai (2016) kutatásuk során arra jutottak, hogy az általuk leginkább sikeresnek ítélt magyar mkkv-k mindegyike folytat export tevékenységet. Dobos (2024) tanulmányában részletesen érvel a vállalati teljesítmény és az export aktivitás közötti pozitív kapcsolat mellett. Habár a kutatások többsége egyértelmű kapcsolatot tár fel a céges innovációs teljesítmény és a külpiacokon való megjelenés között, Czakó és szerzőtársai (2016) magyar mintán végzett kutatásuk során arra jutottak, ugyan a jelentős exporttevékenységet végző cégek teljesítménye kiemelkedő, más vállalatok hazai piacon is képesek voltak hasonló eredmények elérésére, amihez nem volt szükségük nemzetközi piacra lépésre. Hazai kontextusban hasonló eredményekre jutottak Molnár és szerzőtársai (2023), akik a jövedelmezőség és az exportértékesítés között nem találtak statisztikailag szignifikáns kapcsolatot.

A magyar kkv szektor exporttevékenységében Szoboszlai és Várnai (2023) jelentős tartalékot sejtene. Az Eurostat adatai alapján végzett számításaik szerint a magyar mkkv-k mindössze 5,2%-a exportál. A visegrádi országok között ennél alacsonyabb arány Csehországban tapasztalható (1,3%), a Szlovákiára jellemző érték a hazaihoz hasonló (5,7%), míg Lengyelországban 6,1% a külpiacra értékesítő mkkv-k aránya. Az eredmények összecsengenek a Hétfa kutatóintézet munkatársainak eredményeivel, akik rávilágítottak, hogy a nemzetközi kereskedelembe való bekapcsolódást meghatározó tényezők a korábbi exporttapasztalat, a foglalkoztatottak száma és a termelékenység (Herczeg et al., 2020).

Az mkkv szektor számára ugyanakkor a 2020-as évtized első éveit meglehetősen turbulens időszaknak bizonyult, ami egyszerre jelent lehetőséget és kihívást a nemzetköziesedés tekintetében. A COVID pandémia egyrészt az árbevétel és a kereslet csökkenésével járt, amely likviditási problémákat okozott (Hegedűs, 2020), másrészt az ellátási láncok megszakadását okozta. Emellett a kitört ukrán-orosz háború szintén a nemzetközi kapcsolatok átalakulásával járt (pl Csákné Filep et al., 2023).

A kutatási eredmények rávilágítanak, hogy a magyar mkkv szektor nemzetközi jelenléte alacsony, ugyanakkor korlátozott a tudásunk arra vonatkozóan, milyen jellemzőik vannak a külpiacokon aktív magyar kkv-knak. Tanulmá-

nyunkban arra teszünk kísérletet, hogy a Budapesti Gazdasági Egyetem által 2017-ben, 2020-ban, illetve 2022-ben a magyar mkkv-k körében végzett felmérésének adatai alapján becslést adjunk a külpiacokon aktív cégek arányáról, feltárjuk a legkedveltebb exportpiacokat és áttekintést adjunk az exporttevékenységgel kapcsolatot mutató tényezőkről.

MÓDSZERTAN

Eredményeink a Budapesti Gazdasági Egyetem (BGE) által 2017-ben, 2020-ban, illetve 2022-ben végzett, a legalább 3 főt és 50 millió forintot elérő mkkv-k körére reprezentatív lekérdezésein alapulnak. A lekérdezés valamennyi esetben kvótás mintavétellel, telefonos lekérdezéssel történt (2. táblázat). A kutatás során kvantitatív módszereket alkalmaztunk, ahol az exportáló vállalkozások arányát és célországait leíró statisztikai eszközökkel határoztuk meg, míg az exporttevékenységet befolyásoló tényezők feltárása során Pearson-féle korrelációs elemzést végeztünk.

2. táblázat: A vizsgálatban felhasznált minta főbb jellemzői

	2017	2020	2022
minta nagysága (n)	382	501	506
alapsokaság (N)	50 604	≈ 50 000	129 127
megkérdezés típusa	telefonos lekérdezés		
mintavétel technikája	kvótás mintavétel		
lekérdezés ideje	2017. 07. 19. – 2017. 08. 09.	2020. 05. 13. – 2020. 05. 26.	2022. 05. 16 – 2022. 05. 30.

Forrás: a BGE mkkv lekérdezései alapján saját szerkesztés

EREDMÉNYEK

Eredményeink alapján 2017 és 2022 között folyamatosan csökkent az exportáló vállalkozások aránya: míg 2017-ben 33,25 százalékának volt exporttevékenysége, ez az érték 2020-ra csak 14,92, 2022-re pedig 9,70 százalékra csökkent (3.

táblázat). A nagyobb vállalkozások valamennyi évben rendre nagyobb arányban exportálnak. Ez alól ugyan kivétel 2017-ben a közepes vállalkozások almintája, amelyben az exportáló vállalkozások aránya kis mértékben elmarad a 20-49 fősekhez képest, de ezt okozhatja a középvállalkozások mintában betöltött csekély száma is.

3. táblázat: Exportáló vállalkozások aránya vállalatméret szerint 2017-ben, 2020-ban és 2022-ben

	2017	2020	2022
Mikro (3-9 fő)	27,94%	12,24%	5,14%
10-19 fő	32,32%	14,78%	15,56%
20-49 fő	49,12%	20,63%	20,37%
közepes*	45,83%	37,50%	28,00%
teljes minta	33,33%	15,05%	9,70%

* a közepes vállalkozások mintája rendszerint rendkívül alacsony elemszámot tartalmaz

Forrás: a BGE mkkv lekérdezései alapján saját szerkesztés

Az exportáló cégek arányát érdemes összevetni Szerb és szerzőtársai (2021) 2017-es adatsorával. A szerzők által idézett, nagymintás kutatásban a mikrovállalkozások lényegesen kisebb aránya (4,7%) végez exporttevékenységet, a 10-19 fős cégek csaknem fele (46,9%), a 20-49 fősek közel harmada (30,5%), a közepes vállalkozásoknak pedig negyede (25,5%) értékesít külföldre. Ez alapján a BGE mintájában szereplő export gyakoriságok lényegesen eltérnek. A mikrovállalkozások esetén ezt ugyanakkor magyarázhatja, hogy a BGE kutatásában csak a 3 fős vagy annál nagyobb vállalkozásokat kérdezték meg.

Az exportpiacok stabilnak tekinthetők a vizsgált időszakban (4. táblázat). Az mkkv-k elsősorban Németország, Ausztria, Románia és Szlovákia felé értékesítettek termékeket, illetve szolgáltatásokat. Ugyan jelentős export irányul a Visegrádi csoporton belül Csehország és Lengyelország felé is, a lemaradást 2020 és 2022-ben egyaránt sokkal inkább az exportáló vállalkozások arányának csökkenése oldotta, mintsem a két országba irányuló intenzívebb export. Érdemes kiemelni, hogy a minta alapján a többi szomszédos ország, így Szlovénia, Horvátország, Szerbia, valamint Ukrajna sem tekinthető kiemelten fontos export célországnak a hazai mkkv-k számára.

4. táblázat: Adott országba exportáló vállalkozások aránya 2017-ben, 2020-ban és 2022-ben

	2017	2020	2022
Németország	9,9%	4,3%	4,7%
Ausztria	6,8%	4,8%	4,6%
Románia	9,4%	5,3%	3,3%
Szlovákia	9,4%	4,1%	3,1%
Csehország	2,9%	2,0%	2,9%
Lengyelország	3,4%	2,7%	2,9%
Olaszország	2,3%	3,0%	1,6%
Egyéb ország		3,1%	1,6%
Egyesült Királyság	0,5%	1,6%	1,1%
Franciaország	2,6%	1,9%	0,8%
Hollandia	1,6%	1,0%	0,8%

* Egy vállalkozás több országba is exportálhat, így az értékek oszloponként nem összegezhetőek

Forrás: a BGE mkkv lekérdezései alapján saját szerkesztés

Mivel a vizsgált változók egyike sem folytonos, így az exporttevékenységgel való összefüggést Kendall-féle tau-b mutatóval elemeztük. Eredményeink alapján hat változó áll szignifikáns korrelációs kapcsolatban az export tevékenység meglétével mindkét vizsgált évben (5. táblázat).

A szignifikáns korrelációs kapcsolatot mutató változók három csoportba oszthatók. Az egyik csoport a vállalkozás méretét mutatja, mint az (1) előző évi árbevétel és az (2) alkalmazottak száma. Ez utóbbi változó tekintetében a lekérdezés kétféle csoportosítást alkalmazott, de a korreláció szignifikanciáját ez nem befolyásolja. Második csoportként az ágazat szintén korrelál az export tevékenységgel, de e tekintetben a p értéke csak 0,05-os érték mellett szignifikáns. A harmadik csoport a vállalkozás termékének, folyamatainak folyamatos fejlesztését vizsgálja két időtávon, jelenleg, illetve a válaszadó megítélése szerint 5 év múlva. E tekintetben szintén szignifikáns kapcsolat tárható fel a mérethez hasonlóan 1%-os szignifikanciaszint mellett. (Az innovációs és export tevékenység közötti kapcsolatot Csákné Filep és szerzőtársai (2023) elemezték.) Az eredmény arra utal, hogy a tudatosan és konzisztensen, hosszú távon is fejlesztéseket végrehajtó vállalkozások inkább exportálnak.

5. táblázat: Az exporttevékenység és egyes magyarázó változók közötti korreláció

	2020	2022
A vállalkozás foglalkozik saját termékeinek, folyamatainak folyamatos fejlesztésével. / Jelenlegi helyzetben	-,110**	-,152**
A vállalkozás foglalkozik saját termékeinek, folyamatainak folyamatos fejlesztésével. / Öt év múlva	-,079*	-,139**
Ha a vállalkozásomnak szüksége lenne rá, elérhető lennének finanszírozási források, hitelek, tőke jellegű befektetések. / Jelenlegi helyzetben	-0,022	-,093*
Vállalkozásom működését, folyamatait a felelős működés és a környezeti fenntarthatóság jegyében alakítjuk. / Öt év múlva	-0,011	-,105**
A vállalkozásom használja a digitalizáció nyújtotta üzleti lehetőségeket. / Öt év múlva	-0,028	-,087*
A jelenlegi szabályozási környezet segíti a vállalkozás sikeres működését. / Jelenlegi helyzetben	-0,034	-,120**
A jelenlegi szabályozási környezet segíti a vállalkozás sikeres működését. / Öt év múlva	-0,014	-,129**
És mit gondol, melyik állítás írja le legjobban a vállalkozás következő 5 éven belüli helyzetét?	-0,037	,092*
Előző évi árbevétel	-,164**	-,219**
Hány alkalmazott dolgozik jelenleg az Önök vállalatánál?	-,119**	-,210**
Alkalmazottak száma	-,119**	-,209**
Ágazat	,097*	,090*

Forrás: a BGE mkkv lekérdezései alapján saját szerkesztés

DISZKUSSZIÓ ÉS ÖSSZEFOGLALÁS

A magyar kkv-k nemzetköziesedése nemzetgazdasági szinten figyelmet érdemlő témakör, hiszen a cégek exporttevékenysége kirívóan alacsony, amelynek fejlesztésével növelhető lenne a kkv-k gazdasági fejlődéshez való hozzájárulása. Eredményeinek megerősítették a vállalatméret és az külpiazi aktivitás közötti pozitív kapcsolatot. Ezt a korrelációs számítás eredményein túl alátámasztja, hogy az általunk vizsgált 3-99 főt foglalkoztató vállalkozások körében - ahol nem szerepelnek a legkisebb vállalkozások - magasabb az exportáló cégek ará-

nya, mint azon felmérésekben, amelyek a teljes vállalati körre kiterjednek (Szerb et al., 2021; Szoboszlai-Várnai, 2023). Az eredmények alapján az sejthető, hogy egy bizonyos méretkategória alatt a magyar vállalkozások egyáltalán nem értékesítenek külföldi piacokra.

Eredményeink alapján a cégméreten túl az ágazat és a tudatos, hosszú távú, konzekvens fejlesztések melletti elkötelezettség befolyásolja a vállalkozások export tevékenységét. A bemutatott kutatás limitációja, hogy az eredmények nem a teljes magyar vállalkozási szektorra érvényesek, hanem csupán a 3-99 főt foglalkoztató méretkategóriába tartozó cégekre. A téma jövőbeli kutatása során perspektivikus irányvonal lehet az adatok komplexebb statisztikai módszerekkel történő elemzése, illetve további változók bevonása a vizsgálatokba. Szintén izgalmas kutatási szálként merül fel az exportáló vállalkozások sajátos jellemzőinek feltárása, a cégek külföldi piacra lépéséről szóló egyedi történeteinek kvalitatív elemzése, ezzel azonosítva lehetséges jó gyakorlatokat és feltárva potenciális nemzetköziesedési ösztönzőket.

FINANSZÍROZÁS

A TKP2021-NKTA-44 számú projekt az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a Tématerületi Kiválósági Program 2021 (TKP2021-NKTA) pályázati program finanszírozásában valósult meg.

IRODALOMJEGYZÉK

2004. Évi XXXIV. Törvény a Kis- És Középvállalkozásokról, Fejlődésük Támogatásáról.

Blahó, A., Czakó, E., & Poór, J. (2021). Nemzetköziesedés—A globalizáció folyamata. In A. Blahó, E. Czakó, & J. Poór (Eds.), *Nemzetközi menedzsment* (2., BŐVÍTETT KIADÁS). Akadémiai Kiadó. ISBN 978-963-059-754-8

Commission Recommendation of 6 May 2003 Concerning the Definition of Micro, Small and Medium-Sized Enterprises (Text with EEA Relevance) (Notified under Document Number C(2003) 1422), Pub. L. No. 2003/361/EC (2003). <http://data.europa.eu/eli/reco/2003/361/oj/eng>

Csákné Filep, J., Radácsi, L., & Szennay, Á. (2023). Comparing the Innovation and Export Performance of Hungarian Family and Non-Family Enterprises: Experiences Drawn from Empirical Surveys. *Administrative Sciences*, 13(6), Article 6. <https://doi.org/10.3390/admsci13060146>

- Csákné Filep, J., Szennay, Á., & Radácsi, L. (2023). Examining Success Factors of Hungarian SMEs During Multiple Crises. In Z. Nedelko & R. Korez Vide (Eds.), *Conference Proceedings of the 7th FEB International Scientific Conference: Strengthening Resilience by Sustainable Economy and Business—Towards the SDGs* (pp. 163–170). University of Maribor, University Press. <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/778>
- Czakó, E., Juhász, P., & Reszegi, L. (2016). Versenyképesség és export – vállalati szintű kvalitatív és kvantitatív kutatási eredmények összevetése. *Vezetéstudomány - Budapest Management Review*, 47(8), Article 8. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2016.08.01>
- Dobos, A. (2024). Innováció a vállalati teljesítmény, versenyképesség és export tükrében. *Vezetéstudomány - Budapest Management Review*, 55(4), Article 4. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2024.04.04>
- Eurostat. (2023, November 9). 2021: EU micro & small businesses employed 75.8 million. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20231109-2> hozzáférés dátuma: 2024.07.08
- Hegedűs, S. (2020). A COVID-19 pandémia gazdasági hatásainak értékelése és elemzési lehetőségei vállalati teljesítménymutatók útján. In Csiszárík-Kocsir & M. Garai-Fodor (Eds.), *Vállalkozásfejlesztés a XXI. században X./2. : A környezeti változások és az új kihívások hatásai a szervezetek működésére* (pp. 61–69). Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar. https://old2.kgk.uni-obuda.hu/sites/default/files/VF2020/vf2020-2/69_vf2020-2_VF_kotet_II_2020.pdf
- Herczeg B., Szabó T., & Bördös K. (2020). Az exportpiacra lépés és az exportvolumen nagyságát befolyásoló tényezők vizsgálata mikroszimuláció modellben. Hétfa Kutatóintézet és Elemző Központ.
- Máté, Z., Pólya, É., & Szűcs, R. S. (2016). A siker kulcsa az export? In B. Gyenge, T. Kozma, & R. Tóth (Eds.), *Folyamatmenedzsment kihívásai: Versenyképességi tényezők a 21. Században* (pp. 163–176). PerfActa. <https://doi.org/10.21407/folymen.2016.04>
- Molnár, D., Csonka, A., & Bareith, T. (2023). Az exportképesség és jövedelmezőség kapcsolata a dél-dunántúli feldolgozó szektorban 2014 és 2019 között. *Köz-Gazdaság - Review of Economic Theory and Policy*, 18(1), Article 1. <https://doi.org/10.14267/RETP2023.01.03>
- Nagy, G. (2020). *Fogalmi és szemléleti keretek és a kutatási téma lehatárolása: Vol. A kis-és középvállalkozások nemzetköziesedésének néhány kérdése Magyarországon* (M. Losoncz & G. Nagy, Eds.). Budapesti Gazdasági Egyetem. ISBN 978-615-5607-89-9

- Perényi, Á., & Losoncz, M. (2018). A Systematic Review of International Entrepreneurship Special Issue Articles. *Sustainability*, 10(10), 3476. <https://doi.org/10.3390/su10103476>
- Szerb, L., Márkus, G., & Csapi, V. (2021). Kis- és középvállalatok nemzetközi környezetben – hazai és külföldi tapasztalatok. In A. Blahó, E. Czakó, & J. Poór (Eds.), *Nemzetközi menedzsment* (2., BŐVÍTETT KIADÁS). Akadémiai Kiadó. ISBN 978-963-059-754-8
- Szoboszlai M., & Várnai T. (2023, September 21). Óriási tartalék rejlik a magyar kkv-k exportjában. *Világgazdaság*. <https://www.vg.hu/mnb-blog/2023/09/oriasi-tartalek-rejlik-a-magyar-kkv-k-exportjaban>